

УДК 342.1

В.О. Демиденко,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ

ДІАЛЕКТИКА ОБ'ЄКТІВ МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Анотація. Теорія правовідносин в юриспруденції є однією із найбільш складних, дискусійних та актуальних вагомих в науково-теоретичному і практичному плані. Адже правовідносини є яскравим відображенням реалізації права, його ефективності та дієвості, демонструють напрями вдосконалення правових норм. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених муніципально-правовим відносинам, об'єкти муніципально-правових відносин не знайшли свого належного висвітлення в науці муніципального права.

Об'єкт муніципально-правових відносин — це матеріальне чи нематеріальне благо, муніципально-правове явище, щодо якого виникають, припиняються або змінюються суспільні відносини, врегульовані нормами муніципального права, в переважній більшості як результат поведінки або діяльності суб'єктів цих відносин, що детермінований їх суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.

Ключові слова: об'єкти муніципально-правових відносин, муніципально-правові відносини, правовідносини, суб'єкти муніципально-правових відносин, зміст муніципально-правових відносин.

Постановка проблеми. Теорія правовідносин займає ключове місце в сучасній юридичній науці. Незважаючи на значну увагу до даної проблематики, вона й досі є актуальною та характеризується значним ступенем дискусійності положень, що напрацьовані в цій сфері. Адже не спостерігається єдності поглядів щодо поняття, юридичної природи правовідносин, висвітлення їх об'єкту, суб'єкту та змісту тощо. Зустрічаються непоодинокі твердження, що вчення про правовідносини сьогодні перебуває в кризі, фактично не розвивається [24, с. 15].

Разом з тим, варто наголосити на вкрай високій важливості дослідження теорії правовідносин загалом та галузевих правовідносин, зокрема. Позаяк правовідносини є лакмусовим показ-

ником якості правового регулювання, ефективності правової норми. Ця теза особливо насущна для галузей національного права України, що відносно нещодавно виникнули, наприклад, муніципального права.

На сьогодні в юридичній науці виробилося уставлене бачення структури правових відносин, яка включає три елементи: об'єкт правовідносин, суб'єкт правовідносин та їх зміст. Вказана структура притаманна і муніципально-правовим відносинам. Проте, об'єкт правовідносин, загалом, та об'єкт муніципально-правових відносин, зокрема, є найменш дослідженою категорією в порівнянні з іншими елементами.

Аналіз публікацій і досліджень. На наше переконання, визначаючи структуру муніципально-правових від-

носин, формулюючи поняття об'єкту муніципально-правових відносин, розкриваючи його науково-теоретичну сутність, юридичну природу, виокремлюючи його якісні риси, класифікуючи об'єкти муніципально-правових відносин на основі низки критеріїв на певні види доцільно взяти до відома, перш за все, результати досліджень з теорії держави та права щодо доктрини правовідносин загалом. Зокрема, теорія правовідносин була предметом уваги в працях С.С. Алексєєва, С.В. Бобровник, Є.П. Євграфової, А.П. Зайця, Д.А. Керімова, В.В. Копейчикова, В.В. Лазарева, М.М. Марченка, М.І. Матузова, О.Г. Мурашина, В.С. Нерсєсянца, Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко, О.В. Петришина, П.М. Рабіновича, О.Д. Тихомирова, М.В. Цвіка та інших, які зробили значний внесок у розквіт цього правового вчення.

Водночас, повноцінне висвітлення об'єкту муніципально-правових відносин передбачає проведення порівняльно-правового аналізу досліджень щодо об'єктів правовідносин, в інших галузевих юридичних науках. Такий підхід забезпечить встановлення тотожності та відмінності між об'єктом муніципально-правових відносин та іншими галузевими об'єктами правовідносин, сприятиме чіткому формуванню юридичної природи, якісних ознак об'єкту муніципально-правових відносин та, відповідно, допоможе удосконалити систему наукових знань щодо цього правового явища. При цьому, важливо пам'ятати про комплексний характер галузі муніципального права та його генезу, що нерозривно пов'язана з іншими галузями національної системи права (найперше, конституційним, адміністративним, цивільним, господарським правом тощо).

Як наслідок, науково-теоретична основа дослідження об'єкту муніци-

пально-правових відносин включає також праці низки правників галузевих юридичних наук, присвячених об'єктам галузевих правовідносинам. Зокрема, важливі аспекти аналізу об'єктів правовідносин розкрито в роботах таких вчених: Ю.М. Бисага, А.М. Вітченко, В.В. Головченко, В.М. Горшенєв, А.З. Георгіца, І.Я. Дюрягін, О.В. Зайчук, А.С. Піголкін, В.Б. Ісаков, Н.В. Камінська, В.П. Корельський, А.М. Колодій, С.Л. Лисенков, В.Ф. Мелашенко, О.В. Носенко, В.П. Пастухов, В.Ф. Погорілко, В.К. Самігулін, В.О. Сумін, Ю.М. Тодика, В.Л. Федоренко, О.Ф. Фрицький, В.В. Цветков, В.М. Шаповал тощо.

Окрім того, незважаючи на значну кількість наукових робіт щодо муніципально-правових відносин, такий їх елемент як об'єкт системному, комплексному дослідженню в юридичній науці не піддавався. Проте окремі аспекти цього важливого питання були предметом уваги в працях О.В. Батанова, М.О. Баймуратова, В.І. Борденюка, І.А. Галіахметова, Р.К. Давидова, В.М. Кампо, Н.В. Камінської, Б.В. Калиновського, М.І. Корнієнка, В.В. Кравченка, В.С. Куйбіди, П.М. Любченка, М.В. Пітцика, В.Ф. Погорілка, М.О. Пухтинського, В.П. Рубцова, О.М. Солоненка, А.О. Селіванова та ін. Водночас, теоретичне узагальнення результатів наукового пошуку стосовно об'єкту муніципально-правових відносин свідчить, що в сучасних умовах децентралізації публічної влади, зміцнення елементів системи місцевого самоврядування, підвищення ефективності їх діяльності у правовій системі України назріла необхідність ґрунтовного дослідження муніципально-правових відносин загалом та об'єкту муніципально-правових відносин, зокрема, в якому на новому аналітичному рівні були б узагальнені і систе-

мативовані всі наявні наукові розробки та намічені перспективи теоретичного і практичного використання отриманих висновків.

Мета дослідження — на основі діалектичного теоретико-правового аналізу причинно-наслідкового зв'язку між нормами муніципального права та муніципально-правовими відносинами, філософського заперечення, єдності й боротьби протилежностей сформулювати поняття об'єкту муніципально-правових відносин та виокремити їх види.

Виклад основного матеріалу. Варто наголосити, що теорія правовідносин в юриспруденції є однією із найбільш складних, дискусійних, актуальних та вагомих як в науково-теоретичному, так і практичному плані проблем. Адже правовідносини є яскравим відображенням реалізації права, його ефективності та дієвості, демонструють напрями вдосконалення правових норм. Разом з тим, в самій теорії правовідносин найбільш важким та каверзним є питання об'єкту правовідносин.

Причина полягає в неоднозначності термінології: окремі автори виділяють і ототожнюють об'єкт суб'єктивного права і об'єкт правовідносин, інші, крім визначення об'єкта, вказують і на наявність такого елемента в правовідносинах, як предмет. Ймовірно, причина криється і в різноманітті конкретних правових відносин, що не дозволяє врахувати всі прояви об'єкта правовідносин і сформулювати якість загальне вчення про об'єкт, виходячи з певної галузі права [7, с. 4].

Водночас, на наш погляд, розпочати висвітлення об'єкту муніципально-правових відносин доречно із встановлення лексичного та етимологічного значень слова «об'єкт» з подальшою екстраполяцією цієї категорії сто-

совно муніципально-правових відносин. Зауважимо, що академічний тлумачний словник української мови визначає слово «об'єкт» як: 1) пізнавана дійсність, що існує поза свідомістю людини і незалежно від неї; 2) явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага і т. ін. [4, с. 495]. Аналогічно розкривається слово «об'єкт» в словнику української мови за ред. І.К. Білодіда [19, с. 495]. В свою чергу, етимологічний словник української мови встановлює, що слово «об'єкт» запозичено в різний час із західноєвропейських мов, похідні утворено на українському ґрунті; н. Objekt «об'єкт, предмет; (грамат.) додаток», фр. objet «предмет, річ, мета, об'єкт», англ. object «предмет, річ, об'єкт» [8, с. 129].

Варто зауважити, що фундаментом, відправною точкою галузевого висвітлення об'єктів правовідносин (в тому числі об'єктів муніципально-правових відносин) є напрацювання правознавців з теорії держави та права щодо доктрини правовідносин загалом. Проте, серед них нині не спостерігається єдності поглядів щодо цього правового явища.

На основі аналізу доктринальних джерел, сформулюємо декілька підходів щодо розуміння об'єкту правовідносин. До першого підходу слід віднести «речову теорію об'єкта правовідносин», коли під об'єктом правовідносини розуміють предмети, на які спрямована діяльність суб'єктів правовідносин, що здійснюється в процесі реалізації ними своїх суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Цей підхід є домінуючим у вітчизняній юриспруденції.

Зокрема, його поділяють автори підручника «Загальна теорія держави і права» за загальною редакцією М.В. Цвіка та О.В. Петришина, які зауважують об'єктом правовідносин є матеріальні або нематеріальні блага,

задля одержання, передачі або використання яких виникають права та обов'язки учасників правовідносин [9, с. 343]. На переконання Скакун О.Ф., об'єкти правовідносин — це матеріальні і нематеріальні блага, з приводу яких суб'єкти вступають у правовідносини, здійснюють свої суб'єктивні права і юридичні обов'язки [18, с. 407]. Аналогічної позиції притримуються Гусарев С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л., які визначають об'єкти правовідносин як матеріальні, духовні та інші соціальні блага, які служать задоволенню інтересів та потреб громадян та їх організацій, приводу яких суб'єкти вступають у правовідносини і здійснюють свої суб'єктивні права та юридичні обов'язки [6, с. 155].

Водночас, можна виділити і другий підхід до об'єкту правовідносин — «поведінкову теорію об'єкта правовідносини» [13, с. 55]. Так, на думку Хропанюка В.М., під об'єктом правовідносини слід розуміти фактичну поведінку учасників правовідносин [22, с. 313]. Прихильником такого підходу також є Іоффе О.С., зауважуючи, що юридичний зміст правовідносин утворюють права і обов'язки його суб'єктів. Але права і обов'язки можуть впливати тільки на поведінку людей. Ні речі, ні будь-які інші явища об'єктивної дійсності нездатні реагувати на вплив з боку прав і обов'язків. Такою здатністю володіє тільки людська поведінка [10, с. 230].

Проміжним варіантом тлумачення поняття об'єкт правовідносини виступає доктрина Голунского С.О. і Строговича М.С., які поділяють всю сукупність об'єктів правовідносин на дві категорії: речі та дії. По суті в цьому випадку — об'єднано їх під одним поняттям і визнано властивість об'єкта правовідносини і за речами, і за діями одночасно [13, с. 55].

Разом з тим, всі існуючі концепції розуміння об'єкту правовідносин загалом можна об'єднати в дві групи: а) плюралістична теорія об'єкту правовідносин (Агарков М.М., Александров М.Г., Новицький А.М., Явич Л.С.) визнає багатоманітність, множинність об'єктів правовідносин (речі, цінності, дії суб'єктів, результати їх діяльності, нематеріальні блага тощо) [6, с. 155]; б) моністична теорія, що визнає об'єктом правовідносин лише поведінку людей [20, с. 204]. На їх переконання об'єктом правовідносин можуть бути лише дії учасників правовідносин, оскільки саме дії, вчинки фізичних осіб піддаються регулюванню нормами права.

Водночас в юридичній літературі можна знайти позиції авторів, які взагалі не включають об'єкт правовідносин в структуру правовідносин. Так, Халфіна Р.О. в роботі «Загальне вчення про правовідносини», яка була одним із перших системних досліджень, присвячених проблематиці правовідносин, стверджує, що якщо розглядати правовідносини в єдності форми і змісту, то фактичні відносини (реальна поведінка) є елементом структури правовідносини і немає необхідності в штучному розширенні поняття об'єкта так, щоб під це поняття можна було підвести матеріальний зміст правовідносин. Реальна поведінка учасників становить елемент структури правовідносини, а не його об'єкт [21, с. 213]. Протилежну думку щодо об'єкту правовідносин з галузевою прив'язкою до муніципального права висловлює Галіахметов І.А. Він зазначає, що не слід відмовлятися від об'єкта (як елемента структури) правовідношення з заміною його на суб'єктивні права і юридичні обов'язки, адже об'єктами муніципально-правових відносин є головним чином вищі соціальні цінності, що закріплюються в консти-

туційних принципах, загально регулятивних нормах, політико-правових програмних положеннях з розвитку місцевого самоврядування. Об'єкт зазначених правовідносин є безпосередньо не сам предмет, а право на нього, що залежить від наявного рівня системи нормативно-юридичної централізації суспільних відносин консолідованого або неконсолідованого типу управління (публічне право) і системи нормативно-юридичної децентралізації суспільних відносин приватно-правового типу регулювання (приватне право) в державі [5, с. 76]. Наведене обґрунтування, на наш погляд, представляється досить переконливим і точним.

Така розмаїтість поглядів стосовно об'єкту правовідносин, що присутня в загальній теорії держави та права, глибоко не позначилася на здобутках стосовно об'єктів муніципально-правових відносин. Це пов'язано з тим, що останні не були предметом комплексного дослідження. Більшість науковців концентрують свою увагу на таких елементах муніципально-правових відносин як: а) суб'єкти муніципально-правових відносин; б) зміст муніципально-правових відносин.

В цілому, такий підхід зрозуміти можливо, оскільки специфіка муніципально-правових відносин найбільше відображається: по-перше, в муніципально-правовому статусі суб'єктів муніципально-правових відносин; по-друге, в муніципальних правах фізичних й юридичних осіб та їх юридичних обов'язках, що закріплені Конституцією та законами України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, актами органів і посадових осіб місцевого самоврядування тощо.

Проте розбудова муніципального права України як окремої комплексної галузі національної системи права, яка

на сьогодні знаходиться в активній фазі, вимагає концентрації уваги на муніципально-правових відносинах та такому їх окремому елементові як — об'єкти муніципально-правових відносин. Саме об'єкти муніципально-правових відносин демонструють наскільки ефективно здійснюється правове регулювання цих правовідносин. Наприклад, такий об'єкт муніципально-правових відносин як влада територіальної громади, яка реалізується в тому числі і шляхом безпосередніх форм демократії, наприклад, через місцевий референдум яскраво показує, що правове регулювання муніципального права України в цій сфері вкрай незадовільне.

Незважаючи на відсутність комплексних, системних, ґрунтовних досліджень об'єктів муніципально-правових відносин, юридична наука муніципального права містить низку позицій щодо поняття та видів об'єктів муніципально-правових відносин. Зокрема, на переконання Кравченка В.В. та Пітцика М.В., об'єкт муніципально-правових відносин — це матеріальна чи нематеріальна (духовна) реальність, із приводу якої виникають суспільні відносини, що регулюються муніципально-правовою нормою [12, с. 23]. На їх думку, найчастішим об'єктом муніципально-правових відносин виступають певні дії (діяльність територіальної громади, її членів, органів і посадових осіб місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення, спрямована на вирішення питань місцевого значення — муніципальна діяльність), що набувають відповідного оформлення [12, с. 24].

Згідно з позицією Чепурної Н.М., об'єкти правовідносин — це те, з приводу чого взаємодіють суб'єкти правовідносин на основі своїх прав, обов'язків, повноважень. До числа об'єктів муніципальних відносин від-

носяться територія муніципальних утворень, муніципальне майно, муніципальні правові акти [23, с. 32]. На думку Любченка П.М., об'єкт муніципально-правових відносин — це матеріальна і нематеріальна реальність, щодо якої виникають суспільні відносини, які регулюються нормами муніципального права. Це комунальна власність, публічна влада, діяльність суб'єктів місцевого самоврядування щодо вирішення питань місцевого значення тощо [14, с. 30].

Найбільш повний перелік об'єктів муніципально-правових відносин подано у вітчизняному підручнику з муніципального права України [17]. Зокрема, до основних об'єктів муніципально-правових відносин віднесено: влада народу; державна влада; права, свободи й обов'язки людини та громадянина; влада територіальних громад; питання місцевого значення; функції (напрями і види діяльності) суб'єктів місцевого самоврядування; об'єкти комунальної власності; місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, місцеві податки і збори, місцеві позики; природні блага, природні об'єкти, природні ресурси, об'єкти природно-заповідного фонду, земля; духовні блага (освіта, наука, культура, інформація, пам'ятки історії, культури, архітектури, містобудування); соціальні блага (об'єкти житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку, охорони здоров'я, фізкультури і спорту тощо); програми економічного та соціально-культурного розвитку сіл, селищ, міст та цільові програми з інших питань самоврядування; плани підприємств і організацій; адміністративно-територіальний устрій тощо [17, с. 34]. Також зауважується, що складовою частиною об'єктів муніципально-правових відносин є статус, ком-

петенція, повноваження, суб'єктивні права і юридичні обов'язки суб'єктів муніципально-правових відносин, їх гарантії і відповідальність [17, с. 34]. Ідентичні позиції щодо видів об'єктів муніципально-правових відносин відображені і в іншому підручнику з муніципального права України [16, с. 24-25].

Цілком підтримати вказані вище позиції щодо основних об'єктів муніципально-правових відносин, на наш погляд, не можливо. Дискусійним є перший пункт наведеного переліку об'єктів муніципально-правових відносин — влада народу. Відповідно, до ч. 2 ст. 5 Конституції України, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Безпосередніми формами реалізації влади Українського народу є, наприклад, всеукраїнський референдум, вибори народних депутатів України тощо. Ці форми прямої демократії носять загальнодержавний характер та, на нашу думку, є об'єктом конституційно-правових відносин а не об'єктом муніципально-правових відносин. В свою чергу, для муніципально-правових відносин та їх об'єктів характерним є локально-територіальний характер. Як наслідок, маємо протиріччя однієї з якісних ознак правовідносин: загальнодержавний та місцевий або локальний характер. Найпевніше, на наш погляд, влада Українського народу не може бути цілком об'єктом муніципально-правових відносин, а являється об'єктом конституційно-правових відносин.

Також викликає сумнів і другий об'єкт муніципально-правових відносин — державна влада. На нашу думку, не всі інституції державної влади є об'єктом муніципально-правових від-

носин. Зокрема, для прикладу, правовий статус Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та багатьох інших органів державної влади (їх права, обов'язки, предмети відання, організація і діяльність, строк повноважень, інші елементи правового статусу) не можуть бути об'єктом муніципально-правових відносин. Адже суб'єкти муніципально-правових відносин (територіальна громада, органи місцевого самоврядування тощо) не можуть змінювати конституційно-правовий статус органів державної влади, компетенція яких носить загальнодержавний характер, не можуть достроково припинити повноваження таких органів державної влади. Це право Українського народу, а не окремого суб'єкта муніципально-правових відносин.

Разом з тим, органи державної влади, компетенція яких носить локально-територіальний характер, наприклад — місцеві державні адміністрації, є об'єктом муніципально-правових відносин. Адже, відповідно до ст. 118 Конституції України, обласна чи районна рада може висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає обґрунтовану відповідь. Якщо недовіру голові районної чи обласної державної адміністрації висловили дві третини депутатів від складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації [1].

Привертає увагу позиція Костюкова О.М. щодо класифікації об'єктів муніципально-правових відносин. Він зауважує, що оскільки муніципально-правові відносини мають комплексний характер, тобто обумовлені ознаками правовідносин основних галузей права (конституційного, цивільного,

адміністративного, фінансового та ін.), то і об'єкти можна «розподілити» на групи за таким ж галузевими ознаками [11, с. 87]. Зокрема, об'єкти муніципально-правових відносин, на переконання Костюкова О.М., класифікуються на: 1) об'єкти, що складаються в адміністративно-політичній сфері: муніципальна влада, статут муніципального утворення, проекти рішень представницького органу місцевого самоврядування, депутатські запити і запитання, депутатські перевірки та їх результати (висновки) тощо; 2) об'єкти, що складаються в майновій, цивільно-правовій сфері: муніципальна власність (в т.ч. житловий та нежитловий фонд, муніципальні землі, транспорт, підприємства), муніципальні цінні папери, окремі послуги, в т.ч., житлово-комунальні, транспортні та ін.; 3) об'єкти, що складаються у фінансовій сфері: місцеві податки і збори, місцеві бюджети та їх проекти, плани соціально-економічного розвитку муніципальних утворень, фінансовий контроль представницького органу тощо [15, с. 32].

Аналіз наведеної вище позиції Костюкова О.М. щодо диференціації об'єктів муніципально-правових відносин вказує, що він виокремлює об'єкти муніципально-правових відносин в адміністративній, цивільній та фінансовій сферах та в нього цілком відсутні об'єкти муніципально-правових відносин в муніципальній сфері, в сфері правового регулювання муніципального права. На наше переконання, така класифікація є помилковою, адже муніципальна влада, статут територіальної громади, акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування, запити і звернення депутатів місцевих рад є об'єктом муніципально-правових відносин, муніципальної сфери, оскільки регулюється муніципальним правом.

Висновок, на наш погляд, об'єкт муніципально-правових відносин — це матеріальне чи нематеріальне благо, муніципально-правове явище, щодо якого виникають, припиняються або змінюються суспільні відносини, врегульовані нормами муніципального права, в переважній більшості як результат поведінки або діяльності суб'єктів цих відносин, що детермінований їх суб'єктивними правами та юридичними обов'язками. Перелік об'єктів муніципально-правових відносин вкрай значний та різноманітний. Основним об'єктом муніципально-правових відносин виступає муніципальна влада.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К.: Юрінком, 1996. 80 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
3. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 р. № 452/97-ВР. Офіційний вісник України. 1997. № 29. Ст. 8.
4. Академічний тлумачний словник української мови в 11 томах. Том 5, 1974. С. 495. URL: <http://sum.in.ua/s/ob.jekt>
5. Галіахметов І.А. Теоретичні проблеми визначення поняття «муніципально-правові відносини». Правові відносини: проблеми теорії та практики: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15 лист. 2013 р.) / за заг. ред. В.П. Нагребельного, Н.М. Пархоменко, М.М. Шумила. К.: Ніка-Центр, 2013. С. 74-78.
6. Гусарев С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л. Теорія права і держави: Навч. посіб. К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. 270 с.
7. Ермолаєва Е.В. Объект правоотношения: историко-теоретическое исследование: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Казань, 2004. 25 с.
8. Етимологічний словник української мови: В 7 т. — Т. 4: Н—П / Уклад.: Р. В. Болдирев та ін. 2003. 656 с. URL: http://litopys.org.ua/djvu/etymolog_slovnyk.htm
9. Загальна теорія держави і права: Підручник /за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Х.: Право, 2009. 584 с.
10. Иоффе О.С., Шаргородский М.Д. Вопросы теории права, Госюриздат, М., 1961, 380 с.
11. Костюков А.Н. Объекты муниципально-правовых отношений. Вестник Омского университета, 2002. №4. С. 86-88.
12. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право України. Навчальний посібник. К.: Атіка, 2003. 672 с.
13. Лупарев Е.Б., Добробаба М.Б., Мокина Т.В. Общая теория публичных правоотношений: Монография. М.: Юрлитинформ, 2011. 280 с.
14. Любченко П.М. Муніципальне право України: навч. посіб. Харків: Видавництво "ФІНН", 2012. 496 с.
15. Муниципальное право России: учебник; Под ред. А.Н. Костюкова. М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2012. 687 с.
16. Муніципальне право України: Підручник / За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. К.: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
17. Погорілко В.Ф., Баймуратов М.О., Бальций Ю.Ю. та ін. Муніципальне право України: Підручник. 2-ге вид. доп. К.: Правова єдність, 2009. 720 с.
18. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. 3-тє видання. К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. 524 с.
19. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1978. Т. 5. С. 495.
20. Теорія держави та права: Навч. посіб. / Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний. К.: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

21. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. М.: Юридическая литература, 1974. 352 с.
22. Хропанюк В.Н. Теория государства и права: Учебник для вузов. М., 1995. 384 с.
23. Чепурнова Н.М. Муниципальное право: Учебно-практическое пособие/Евразийский открытый институт. М., 2007. 295 с
24. Шумило М.М. Розвиток вчення про правовідносини в сучасній українській юридичній науці. Держава та регіони. Серія: Право, 2014. № 3 (45). С. 13-17.

Демиденко В.

Диалектика объектов муниципально-правовых отношений.

Аннотация. Теория правоотношений в юриспруденции является одной из самых сложных, дискуссионных, актуальных и значимых как в научно-теоретическом, так и практическом плане проблем. Ведь правоотношения являются ярким отражением реализации права, его эффективности и действенности, демонстрируют направления совершенствования правовых норм. Несмотря на значительные исследования, посвященные муниципально-правовым отношениям, объекты муниципально-правовых отношений не нашли своего должного освещения в науке муниципального права.

Объект муниципально-правовых отношений — это материальное или нематериальное благо, муниципально-правовое явление, относительно которого возникают, прекращаются или изменяются общественные отношения, урегулированные нормами муниципального права, в подавляющем большинстве как результат поведения или деятельности субъектов этих отношений, детерминированный их субъективными правами и юридическими обязанностями.

Ключевые слова: объекты муниципально-правовых отношений, муниципально-правовые отношения, правоотношения, субъекты муниципально-правовых отношений, содержание муниципально-правовых отношений.

V. Demidenko

Dialectics of objects of municipal-legal relations.

Summary. The theory of legal relations in jurisprudence is one of the most complex, controversial, relevant and important issues in both theoretical and practical aspects. After all, the legal relationship is a vivid reflection of the realization of law, its efficiency and effectiveness, and demonstrate directions for the improvement of legal norms. Despite a significant number of studies devoted to the problem of municipal-legal relations, the objects of municipal-legal relations did not find their proper coverage in the science of municipal law.

The object of municipal-legal relations is a material or intangible good, a municipal and legal phenomenon, in respect of which social relations arise, cease or change, regulated by the norms of the municipal law, as a result of the behavior or activity of the subjects of these relations, which is determined by their subjective rights and legal obligations.

Keywords: objects of municipal-legal relations, municipal-legal relations, legal relations, subjects of municipal-legal issues, content of municipal-legal relations.

